

ارزیابی سیاست‌های موثر در تاب آوری کالبدی در برابر زلزله احتمالی: نمونه موردی: شهر اصفهان (۱۳۹۵-۱۳۸۲)

سجاد ربیعی^{*۱}

۱- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی منطقه ای
Rabiee65.sa@gmail.com

چکیده

تاب آوری در برابر مخاطرات یکی از موضوعات مهم و مورد توجه اندیشمندان در سال‌های اخیر است. تاب آوری به این معنی است که پس از وقوع مخاطره سیستم بتواند به حالت قبل از وقوع برگردد و به کار خود ادامه دهد. از آنجایی که در محدوده ۱۰۰ کیلومتری مرکز شهر اصفهان تعداد زیادی گسل از جمله ۶۳ گسل فعال وجود دارد که این گسل‌ها ده‌ها تا صدها کیلومتر درازا دارند، این شهر شهری لرزه خیز محسوب می‌گردد؛ لذا بررسی میزان تاب آوری این شهر در برابر زلزله احتمالی و ارزیابی میزان موفقیت سیاست‌های کالبدی اتخاذ شده در چند سال اخیر در شهر اصفهان اهمیت فراوان دارد. در این تحقیق فاکتورهای موثر در تاب آوری کالبدی شهر در برابر زلزله در سال‌های ۸۲ تا ۹۵ مورد بررسی قرار گرفته و با تعریف شاخصی تحت عنوان شاخص موفقیت، میزان موفقیت سیاست‌های کالبدی در جهت افزایش تاب آوری ارزیابی شدند. نتایج حکایت از آن دارد که با توجه به شاخص موفقیت، گرچه می‌توان سیاست‌های نوسازی در بافت‌های فرسوده را در این شهر موفق دانست اما با توجه به شاخص موفقیت در معیار تراکم ساختمانی و جمعیتی در این سال‌ها موفق نبوده ایم.

واژگان کلیدی: تاب آوری کالبدی، زلزله، شهر اصفهان، شاخص موفقیت

۱- مقدمه

تجربیات زلزله‌های اخیر نشان می‌دهد که مناطق شهری به طور فزاینده‌ای نسبت به زلزله آسیب پذیرند. شهرها سیستم‌های پیچیده‌ای هستند و به همین دلیل تجزیه و تحلیل آنها نیازمند درک صحیح از تعاملات بین فضا و متغیرهای اجتماعی-اقتصادی متمایز ساکنان شهری دارد؛ لذا ما نیاز به توسعه و آزمایش مدل‌های دقیقی داریم که رفتار این تعاملات را در هنگام زلزله توصیف نمایند. بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند و فاجعه‌های ناشی از مخاطرات طبیعی در شهرها، به طور مداوم در حال افزایش است. وقوع زلزله‌های اخیر ثابت می‌کنند که جوامع شهری به طور فزاینده‌ای نسبت به زلزله آسیب پذیرند؛ از سال ۲۰۰۴ تا کنون بیش از ۷۴۴،۰۰۰ نفر در اثر وقوع زمین لرزه و سونامی زندگی‌شان را از دست داده‌اند (Gu et al, 2015)؛ لذا توجه به بحث تاب آوری در برابر مخاطرات خصوصاً زلزله امر بسیار مهم و ضروری است.

تاب آوری شهری در واژه لاتین Resilio ریشه دارد که به معنای توانایی بر گشت به عقب است. تاب آوری، باعث افزایش آمادگی، پاسخ، و ظرفیت‌های مجدد پوشش در سطح جامعه شده و خطر فاجعه را کاهش می‌دهد (Cutter et al, 2014). تاب آوری این اجازه را می‌دهد که با توجه به شرایط منحصر به فرد شهرها و برنامه‌های توسعه، قدرت جوابگویی و توانایی انطباق با وقوع بحران وجود داشته باشد. این موضوع موجب می‌شود که خلاقیت فکری برای اندیشیدن به راه‌های گوناگون کسب تاب آوری ایجاد شود، بدون این که در چارچوب خاصی محدود شود (صالحی و همکاران، ۱۳۹۰). در این میان شهر تاب آور، شهری است که در اثر بروز سوانح کمترین تاثیر را از تحولات پیرامونی خود می‌گیرد و به سرعت به شرایط وضعیت پیش از بحران باز می‌گردد (شیخ کاظم برزگری و همکاران، ۱۳۹۲). یکی از مهمترین عوامل در تعیین میزان تاب آوری شهری، میزان آسیب پذیری شهری است که با تاب آوری رابطه معکوس دارد به همین دلیل شناخت و توانایی اندازه‌گیری آسیب پذیری از عوامل مهم و کلیدی در مدیریت بحران و افزایش تاب آوری است (Coppola, 2006). آسیب پذیری در زمینه‌های مختلف و در